

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Обсяг: 6 кредитів ЄКТС

Семестр: I, II; **Курс:** перший

Дні, Час, Місце: згідно розкладу

Інформація про викладача

Ім'я	Барановський Микола Олександрович
Контакти	E-mail: Brnm@ukr.net , тел.: (096) 836 06 73
Робоче місце	Кафедра географії, туризму та спорту (ауд. 408, 4-й поверх навчального корпусу № 2)
Години консультацій	Вівторок: 13:30 – 14:50

Опис курсу

Навчальна дисципліна «Сучасні напрямки розвитку економічної та соціальної географії» покликана забезпечити отримання здобувачами знань, умінь і практичних навичок, які необхідні для проведення наукових досліджень та здобуття освітнього ступеня «доктор філософії».

Опанування навчальної дисципліни сприятиме формуванню у здобувачів знань базових засад, дискусійних і проблемних аспектів сучасних напрямків розвитку економічної та соціальної географії.

Згідно зі структурно-логічною схемою освітньо-наукової програми дисципліна вивчається на першому курсі паралельно з такими навчальними курсами як «Новітня філософія науки», «Іноземна мова для академічних цілей» та «Сучасні інформаційні технології у науковій та викладацькій діяльності».

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОНП «Економічна та соціальна географія» сприяє досягненню здобувачами програмних результатів навчання:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з наук про Землю і на межі предметних галузей, зокрема економічної та соціальної географії, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН02. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні й комп'ютерні моделі Землі, її геосфер, планет земної групи та процесів, у т.ч. суспільно-географічних, що відбуваються в них, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у науках про Землю та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН03. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми наук про Землю й дотичних до них географічних наук (економічна та соціальна географія), кваліфіковано оприлюднювати, в тому числі іноземною мовою, результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях та наукових заходах.

РН04. Формулювати й перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема результати теоретичного аналізу,

експериментальних досліджень в математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

РН05. Глибоко розуміти загальні принципи та методи наук про Землю, економічної та соціальної географії, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях та у викладацькій практиці.

РН06. Планувати й виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з наук про Землю, дотичних міждисциплінарних напрямів (економічна та соціальна географія) із використанням сучасних інструментів і дотримання норм професійної та академічної етики, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо проблеми, яка досліджується.

РН07. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику й розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми в науках про Землю, в дотичних до них галузях (економічна та соціальна географія) з урахуванням соціальних, економічних, екологічних і правових аспектів

РН11. Критично оцінювати й аналізувати погляди та ідеї різних вітчизняних і закордонних науковців у сфері економічної та соціальної географії, виділяти у науковій тематиці частини доки-що не розв'язаних проблем, генерувати власні ідеї щодо їхнього розв'язання.

РН12. Самостійно створювати та розширювати на основі використання ІС-технологій і мережевих ресурсів бази географічних даних, необхідних для проведення наукових досліджень, здійснювати просторово-часовий аналіз розвитку географічних явищ і процесів.

Мета навчання

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОНП «Економічна та соціальна географія» сприяє набуттю здобувачами програмних компетентностей:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері наук про Землю, суміжних географічних наук (економічна та соціальна географія) на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у науках про Землю та дотичних міждисциплінарних напрямках, зокрема в економічній та соціальній географії, і можуть бути опубліковані у провідних міжнародних наукових виданнях.

СК03. Здатність генерувати нові ідеї щодо розвитку теорії та практики наук про Землю, економічної та соціальної географії, виявляти, ставити та розв'язувати проблеми дослідницького характеру, оцінювати та забезпечувати якість виконання досліджень.

СК09. Здатність демонструвати знання сучасного стану, основних тенденцій та перспективних напрямів розвитку економічної та соціальної географії, орієнтуватися у проблематиці наукових досліджень у ній та в суміжних науках, продукувати нові ідеї при розв'язанні дослідницьких і практичних задач.

СК11. Здатність використовувати принципи й методи оцінки просторової організації людської діяльності на Землі, проводити комплексні фундаментальні та прикладні економіко- і соціально-географічні дослідження в просторово-часових координатах.

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (20 год.) та практичних занять (40 год.), організації самостійної роботи здобувачів доктора філософії в бібліотеках та

комп'ютерних мережах (120 год.). Під час викладання курсу будуть застосовані такі методи навчання: словесні (пояснення, лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (демонстрації), частково-пошуковий, аналізу та синтезу, узагальнення, моделювання, створення ситуацій зацікавленості, методи контролю та самоконтролю.

Викладач проводитиме індивідуальні та групові консультації, здійснюватиме аналіз індивідуальних навчальних завдань.

Для вивчення курсу здобувачам необхідно мати підручники, зазначені у списку основної літератури. Навчання відбуватиметься і на платформі Moodle / Уніком-НДУ, тому здобувачам потрібно зареєструватися в освітній мережі університету та підписатися на курс. Деякі види індивідуального навчального завдання будуть надсилатися електронною поштою, через Messenger або Viber, а тому здобувачам вищої освіти потрібно мати доступ до мережі Інтернет.

Організація навчання

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Об'єкт, предмет і зміст економічної та соціальної географії: еволюція поглядів, сучасне бачення	2
2	Нові напрямки розвитку в географії промисловості, географії транспорту та комунікаційних мереж	2
3	Сучасні напрямки досліджень у географії сільського господарства	2
4	Географія соціально-демографічного розвитку, географія праці та міграційної поведінки населення	2
5	Нові напрямки розвитку геоурбаністики	2
6	Географія культури, креативної індустрії, медичної та освітньої сфер	2
7	Соціально-гуманістичні напрямки суспільно-географічних досліджень	1
8	Географія рівня, якості життя населення та соціальних негараздів	1
9	Регіональний розвиток в Україні та основні напрямки його досліджень	2
10	Сучасні напрями розвитку географії інвестиційних процесів, конкурентоспроможності секторів економіки та підприємницької діяльності	2
11	Геопланування територій як прикладний напрям економічної та соціальної географії	2
Разом		20

Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Семінарські заняття</i>	
1	Об'єктно-предметна сфера досліджень економічної та соціальної географії: еволюція поглядів	2
2	Стадійно-еволюційний розвиток промисловості в постіндустріальну епоху	2
3	Міський розвиток і міська політика: сучасні дискурси	2

4	Теорії та концепції соціально-демографічного розвитку	2
5	Соціально-гуманістичні напрями суспільно-географічних досліджень	2
6	Перспективні напрямки розвитку географії культури, освітньої та медичної сфер	2
7	Регіональний розвиток: теорія і практика суспільно-географічних досліджень	2
8	Підприємництво як вид економічної діяльності і новий напрямок суспільно-географічних досліджень	2
<i>Практичні заняття</i>		
1	Сучасні напрямки досліджень у сфері природокористування	2
2	Нові напрямки розвитку в географії промисловості	2
3	Транспортні мережі та геологістика	2
4	Сучасні підходи до сільськогосподарського районування та типізації сільських територій	2
5	Суспільно-географічні аспекти розвитку ринкової інфраструктури та комунікаційних мереж	2
6	Сучасні географічні аспекти розвитку ринку праці та гендерних процесів	2
7	Міграційні процеси та міграційна поведінка населення як наукові напрямки соціальної географії	2
8	Міські агломерації та субурбанізаційні процеси: сучасні особливості розвитку	2
9	Дослідження просторої трансформації міського простору	2
10	Прикладні напрямки досліджень регіонального розвитку	2
11	Теоретичні та прикладні аспекти розвитку інвестиційних процесів і конкурентоспроможності	2
12	Особливості геопланування різних типів територій	2
Разом		40

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	«Нова економічна географія» П. Кругмана	10
2	Сучасні напрямки розвитку соціальної географії у світі та в Україні	12
3	Концепції соціальної географії	10
4	Чинники соціально-демографічного розвитку	10
5	Концепції та моделі ринку праці	12
6	Напрями та концепції розвитку географії культури й креативної індустрії	14
7	Географія релігій та сакральна географія	10
8	Географія здоров'я та географія споживання	10
9	Географія рівня та якості життя населення	10
10	Безпека життєдіяльності населення	12
11	Індикатори людського розвитку. Глобальні цілі сталого розвитку	10
Разом		120

Оцінка

Підсумкова оцінка курсу буде обчислюватися з використанням таких

складових:

Бали	Результат навчання, що оцінюється
52	Перший семестр
10	Виконання практичних завдань із розділу I «Сучасні напрями розвитку економічної географії як підрозділу суспільної географії»: • аналіз нових напрямів досліджень у сфері природокористування • концепція smart-спеціалізації як прикладний напрям досліджень у географії промисловості • сучасні підходи до районування сільського господарства та сільських територій • транспортні мережі та геологістика • суспільно-географічні аспекти дослідження ринкової інфраструктури (максимум 2 бали за виконання завдань практичної роботи)
9	Участь у семінарських заняттях із розділу I: • об'єктно-предметна сфера досліджень економічної та соціальної географії • стадійно-еволюційний розвиток і промисловість • міський розвиток і міська політика: сучасні дискурси (максимум 3 бали за участь у семінарі)
8	Підсумкова контрольна робота із розділу I «Сучасні напрями розвитку економічної географії як підрозділу суспільної географії» • підсумкова контрольна робота (максимум 8 балів за одну підсумкову роботу)
8	Виконання практичних завдань із розділу II «Сучасні напрями розвитку соціальної географії як підрозділу суспільної географії»: • сучасні географічні аспекти розвитку ринку праці та гендерних процесів • особливості дослідження міграційних процесів і міграційної поведінки населення • міські агломерації та субурбанізаційні процеси • дослідження просторої трансформації міського простору (максимум 2 бали за виконання завдань практичної роботи)
9	Участь у семінарських заняттях із розділу II: • теорії та концепції соціально-демографічного розвитку • соціально-гуманістичні напрями суспільно-географічних досліджень • проблемні аспекти дослідження освітньої та медичної сфер (максимум 3 бали за участь у семінарі)
8	Підсумкова контрольна робота із розділу II «Сучасні напрями розвитку соціальної географії як підрозділу суспільної географії» • підсумкова контрольна робота (максимум 8 балів за одну підсумкову роботу)
18	Другий семестр
6	Виконання практичних завдань із розділу III «Регіональний розвиток, геопланування та інші прикладні напрями досліджень економічної та

	соціальної географії»: • прикладні напрямки досліджень регіонального розвитку • теоретичні та прикладні аспекти розвитку інвестиційних процесів і конкурентоспроможності • особливості геопланування різних типів територій (максимум 2 бали за виконання завдань практичної роботи)
6	Участь у семінарських заняттях із розділу III: • регіональний розвиток: теорія і практика суспільно-географічних досліджень • підприємництво як вид економічної діяльності (максимум 3 бали за участь у семінарі)
6	Підсумкова контрольна робота із розділу III «Регіональний розвиток, геопланування та інші прикладні напрями досліджень економічної та соціальної географії» • підсумкова контрольна робота (максимум 6 балів за одну підсумкову роботу)
30	Екзамен
100	Разом

Політика курсу

Безпека – понад усе.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» під час очного навчання ви під керівництвом викладача повинні перейти до споруд цивільного захисту і перебувати в них до скасування сигналу.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» під час дистанційного навчання за вашим місцем перебування, ви маєте повідомити про це викладача та перейти до безпечного місця.

Відвідування та участь у практичних заняттях з курсу є обов'язковими. Відвідування здобувачами лекцій і практичних занять реєструється викладачем. Варіант відпрацювання пропущених занять узгоджується з викладачем. Дозвіл на пропуск занять з причин, що завчасно відомі і є поважними, здобувач може отримати, подавши необхідну заяву у відділ аспірантури та докторантури.

Якщо ви не були присутні на занятті через сигнал «Повітряна тривога», узгодьте з викладачем дистанційну форму виконання завдання.

Останнім терміном здачі відповідних завдань є три дні до дати екзамену.

Перескладання питань практичних занять можливе лише один раз на тиждень, який передуює екзамену, і лише за умови отримання здобувачем негативної оцінки через неявку на заняття у зв'язку з хворобою чи у зв'язку з іншою поважною причиною, що має бути підтверджено відповідним документом (довідка з лікувального закладу, заява про причину та термін відсутності на заняттях тощо).

Переоцінка завдань можлива упродовж тижня після отримання оцінки на основі заяви на ім'я завідувача кафедри у письмовій формі. Після отримання заяви, завідувач кафедри упродовж тижня створить комісію з переоцінки, яка після проведення аналізу роботи здобувача повідомить його про своє рішення.

Перескладання екзамену відбувається за графіком, визначеним відділом аспірантури та докторантури.

Академічна доброчесність та плагіат. Кожен здобувач освітнього ступеня «магістр» повинен ознайомитися і слідувати нормам Положення НДУ ім. М. Гоголя «Про академічну доброчесність» (http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/polozennia_pro_akademichny_dobrochesnist).

[pdf](#)).

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Будь-яке копіювання або відтворення результатів чужої праці, якщо тільки робота не має груповий формат, використання завантажених з Інтернету матеріалів кваліфікується як порушення норм і правил академічної доброчесності та передбачає притягнення винного до відповідальності за чинними нормативними документами.

Мобільні пристрої на заняттях використовуються з навчальною метою.

Поведінка в аудиторії. Кожен здобувач вищої освіти повинен ознайомитися і дотримуватися Правил внутрішнього трудового розпорядку (<http://surl.li/acvdy>) університету, а також принципів і правил поведінки, визначених у Етичному кодексі Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (<http://surl.li/vzng>).

Вітається активність здобувачів із планування освітнього процесу та участь у формальній та неформальній освіті.

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Дудник І.М. Транспортна географія. Підручник. К.: НАУ, 2016. 288 с.
2. Інноваційно-інвестиційний потенціал як основа конкурентоспроможності регіону (на прикладі Харківської області): колективна монографія / за ред. Л.М. Нємець та К.Ю. Сегіди. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 520 с.
3. Мезенцев К.В., Мезенцев Н.І., Мостова І.О., Сайчук В.С. Географія праці: сучасні концепти та ринки праці регіонів: навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. 190 с.
4. Мозговий А. Конфлікти в містах України: монографія. К.: ІГ НАН України, 2019. 290 с.
5. Пугач С., Мандрик І. Географія промисловості: конспект лекцій. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2022. 114 с.
6. Смарт-промисловість в епоху цифрової економіки: перспективи, напрями і механізми розвитку: монографія / [В.П. Вишневський, О.В. Вієцька, О.М. Гаркушенко, С.І. Князєв, О.В. Лях, В.Д. Чекіна, Д.Ю. Череватський]; за ред. акад. НАН України В.П. Вишневського; НАН України, Інститут економіки промисловості. Київ, 2018. 192 с.
7. Соціальна географія: підручник / за ред. Л.М. Нємець, К.В. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. 304 с.
8. Теоретико-методологічна концепція регіонального розвитку України: суспільно-географічний аспект / М.Д. Пістун, Я.Б. Олійник, К.В. Мезенцев, А.Л. Мельничук. К.: Фенікс, 2019. 66 с.
9. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С. Планування територій: навчальний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2014. 268 с.
10. Формування метрополісних регіонів України: досвід Києва: монографія / за ред. Г. Підгрушного та Н. Провотар. Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2023. 209 с.
11. [Шаблій О.І. Суспільна географія: у двох книгах. Книга перша. Проблеми теорії, історії та методики дослідження. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 814 с.](#)
12. Fouberg E.H., Murphy A.B., de Blij H. J. Human Geography: People, Place, and Culture. New York: John Wiley, 2010. 544 p.

13. Horton J., Kraftl P. Cultural Geographies. An Introduction. New York: Routledge, 2014. 325 p.
14. Kuby M., Harner J., Gober P. Human Geography in Action. New York: John Wiley, 2010. 560 p.
15. Ukrainian cities: sustainable development on the eve of full-scale Russian aggression / Edited by Eu. Maruniak, S. Lisovskyi. 2023. 232 p.

Додаткові

1. Багатовимірний аналіз у суспільній географії (нетрадиційні методи): монографія / К.А. Нємець, К.Ю. Сегіда, Л.М. Нємець. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 120 с.
2. Барановський М.О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України: монографія. Ніжин: Лисенко М.М., 2009. 396 с.
3. Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д. Територіально-нозологічна структура захворюваності населення Сумської області: монографія. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 172 с.
4. Мезенцева Н.І., Батиченко С.П., Мезенцев К.В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір: монографія. К.: ДП «Прінт Сервіс», 2018. 136 с.
5. Методи суспільно-географічних досліджень: навчально-методичне видання / за ред. Костянтина Мезенцева. Київ: «Фенікс», 2021. 100 с.
6. Підгрушний Г.П., Мезенцев К.В., Дудін В.С., Провотар Н.І., Бондар В.В. Комерційна субурбанізація в Київському метрополісному регіоні: нерівномірність і поліцентричність розвитку. Український географічний журнал. №4, 2020. С. 19-28.
7. Шевчук С.М. Суспільна географія в Україні: теорія та практика досліджень: монографія. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017. 481 с.

Періодичні видання

1. Економіка України
2. Вісник Київського університету. Географія
3. Часопис соціально-економічної географії
4. Український географічний журнал
5. Регіональна економіка
6. Демографія та соціальна економіка
7. Науковий вісник Херсонського державного університету. Географія
8. Економічна та соціальна географія

Електронні ресурси

1. [Дронова О.Л. Геоурбаністика. Навчальний посібник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. 419 с.](#)
2. [Маруняк Є.О. Геопросторові дослідження і практика планування: Україна та тілі світових брендів: монографія. К.: Видавництво «Фенікс», 2018. 336 с.](#)
3. [Покляцький С.А. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження: монографія. К.: НВП Видавництво «Наукова думка», 2016. 184 с.](#)
4. [Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Нємець та К. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. 304 с.](#)
5. [Урбаністична Україні в епіцентрі просторових змін: монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. К.: Видавництво «Фенікс», 2017. 438 с.](#)
6. [Формування метрополісних регіонів України: досвід Києва: монографія / за ред. Г. Підгрушного та Н. Провотар. Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2023. 209 с.](#)